International Journal of Social Inquiry
Cilt / Volume 13 Sayı / Issue 2 2020 ss./pp. 609-644

MYNDOS ANTİK KENTİ'NDE BİR AYAZMA YAPISI*

*Metehan İHTİYAR***

Makale Geliş Tarihi-Received: 05.08.2020
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 20.11.2020
DOI: 10.37093/ijsi.837739

ÖZ

Antik Myndos Kenti, Karia Bölgesi'nin önemli yerleşim yerlerinden birisidir. Makale konusu olan Ayazma ise bu antik kentin Liman Yapısı'nda bulunmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde liman girişinde yer alan yapı kalıntısında 3 sezon sürdürülen kazı çalışmaları anlatılmıştır. Burada Liman Yapısındaki ayazma kuyusunun ve mozaikli alanın bulunduğu odalar mimari açıdan değerlendirilip ana hatlarıyla ortaya konmuştur. Torba, Sardes ve Kos mozaikleri stil ve motif özellikleri açısından Myndos Liman yapısındaki mozaikle çok yakın benzerlik göstermektedir.

Söz konusu mozaikler MS Geç 5. Erken 6. yüzyıla tarihlenmektedir. Bu durum aynı zamanda Myndos Ayazması'nın tarihine de ışık tutmaktadır. Tatlı su kuyusunun bulunduğu arka oda da üzeri haç motifli birçok mermer plaka ve freskolu sıva parçalarının bulunması burasının daha önce kutsal bir amaca hizmet eden yapı olduğunu düşündürmektedir. Bu alanda henüz kazılar tamamlanamamış olsa da Liman Yapısının Ayazma olarak inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Myndos, Ayazma, Kutsal Su, Mozaik, Antik Liman.

---

* *Bu makale Metehan İhtiyar'ın "Myndos Ayazması" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.*

** *Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Bursa/Türkiye. metehanihtiyar08@gmail.com ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4573-1571.*

A HAGIASMA STRUCTURE IN THE MYNDOS ANCIENT CITY

ABSTRACT

Ancient Myndos City is one of the important coastal settlement in Caria region. The Hagiasma which is subject of this article located in the entrance of the ancient Harbor at Myndos. In the first part of this study, the summary of three excavation seasons have been performed and the structure of Hagiasma and the rooms located on the Floor with Mosaics in the Harbor Structure have been evaluated in terms of architecture and demonstrated with outlines. The mosaics of Kos, Torba, Sardes and Myndos harbor Mosaics belong to same repertoire in terms of motif and style. These mosaics, which have the similar labours with Harbor Mosaic in Myndos, can be dated to the late 5th century and the early 6th century AD.

This case also sheds light on the history of Myndos Hagiasma. It is possible to say that the Port Complex is a structure that serves as a sacred purpose. Due to the presence of a crucifix in several marble slabs, the well, located in the back room, should be built as a Hagiasma. Even if excavations is not completed in this area, we think that harbor structure was built as a hagiasma.

Keywords: Myndos, Hagiasma, Holy Water, Mosaic, Ancient Harbour.

GİRİŞ

Makalenin konusunu; günümüzde Bodrum/Gümüşlük sınırları içerisinde yer alan Myndos Kenti'nin antik liman'ında bulunan "Ayazma Yapısı" oluşturmaktadır. Ayazma sözcüğü Yunanca kutsal anlamına gelen "Hagia" ve su anlamına gelen "Ma" sözcüklerinden türetilerek dilimize geçmiştir (Karakaya, 1991: 229). Özellikle Ortodoks Hristiyanlarca saygınlık gören aziz ya da azizelerin adına bağışlanmış kutsal sayılan ve şifa dağıtıcı özelliği olduğuna inanılan kaynak suları ya da çeşmelerdir (Karakaya, 1993: 172). Ayazma yapıları, yüzyıllar boyunca zengin ve tarihi coğrafyası sayesinde farklı dil, inanç ve kültürden gelen sayısız medeniyete ev sahipliği yapmış Anadolu topraklarında hala varlığını sürdürmektedir. İnanca dayalı bu yapı türlerinden biri olarak Myndos Antik Kenti'ndeki Ayazma da 2004 yüzey araştırmaları sonucunda keşfedilmiş ve 2005 yılından sonra bu alanda arkeolojik kazılara başlanmıştır (Şahin, 2007: 559-572). Alandaki arkeolojik kazılar 2006 yılında da devam etmiş daha sonra 7 yıllık bir aranın ardından 2013 yılında kapsamı genişletilerek yeniden başlatılmıştır. Ancak bu çalışmalar 2014 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın kazılara izin vermemesi nedeniyle sonlandırılmıştır. Bu araştırmalarda kullanılan yöntemler ve keşfedilen buluntular Liman Yapısı ve Ayazması ile ilgili düşüncelerin geliştirilmesini sağlamıştır. Myndos Ayazmasında söz konusu yıllarda yürütülen kazı çalışmalarında elde edilen tüm bilimsel arkeolojik veriler çalışma kapsamı olarak bu makalenin sınırlarını oluşturmaktadır. Bu kapsamda öncelikle 2005, 2006 ve 2013 kazı sezonu sonucunda ortaya çıkan Liman Yapısının mimari özellikleri, ardından burada yapılan araştırma kazılarında ele geçen arkeolojik buluntular tanıtılacaktır. Bu bilimsel veriler ışığında bu yapının neden bir Ayazma yapısı olabileceğine açıklık getirilecek ve alan içerisinde bulunan malzemelerin özelliklerinden yola çıkılarak yapının tarihsel değerine ışık tutulacaktır.

1. MYNDOS LİMAN YAPISININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ

Ayazma yapısı konum olarak Bodrum/Gümüşlük sınırları içerisinde yer alan Kocadağ yarımadasının güneyinde, sualtında bulunan mendirekli alanın hemen girişinde yer almaktadır[1] (Resim 1-2). 2004

[1] GPS Koordinatları: 37º02'56" N ve 27º13'50" E.

yılında örende yapılan yüzey araştırmaları esnasında dikkat çeken bu alan, korunan izlerden anlaşıldığı kadarı ile kemerli bir üst örtüye sahip ve ön odanın zemin kaplamasına göre mozaik kullanıldığı görülmüştür (Şahin vd., 2007: 561; Dumankaya**,** Gündüz 2016: 21).

2004 yılında başlanan sualtı araştırmalarına 2006 yılına kadar devam edilmiştir (Şahin vd., 2008b: 1-10). Sualtı ve yüzey araştırmalarının yanı sıra 2005 yılında Liman Yapısı'nda arkeolojik kazılara başlanmıştır (Şahin vd., 2007: 559-572). Yüzey araştırmalarından 2013'teki arkeolojik kazı çalışmalarına kadar süregelen Myndos Liman Yapısı araştırmaları neticesinde Liman Yapısının kendi bünyesinde farklı fonksiyonları olan en az üç odalı bir yapı kompleksinden meydana geldiği anlaşılmıştır (İhtiyar, 2016: 9). Bunlar; mozaik döşemeli bir ön oda, Ayazma olduğu düşünülen su kuyusunun bulunduğu arka mekân ve son olarak 2013 yılında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan ek yapıdan oluşmaktadır (Resim 3).

1.1. Ön Oda

Ayazma'nın bulunduğu Antik Myndos Liman'ındaki kazı çalışmalarına limana girişi kontrol amacı ile inşa edildiği düşünülen mendirekli alanın hemen önünde başlanmıştır (İhtiyar, 2016: 9). Çalışmalarda ilk etapta mozaikli alanın üzerine çökmüş görünen yığın kaldırılmış ve mekânın kuzeybatı ve kuzeydoğu tarafında alanı sınırlayan duvarlar ortaya çıkartılmıştır (Şahin vd., 2007: 562). Duvarlar kesme blok taşlardan oluşturulmuştur. Çalışmalarda oda tamamen temizlendiğinde mozaikli alanın bu kısımda da devam ettiği ve bu mozaikli zeminin üzerinin daha sonraki bir dönemde mermer plakalar ile kaplandığı görülmüştür (Resim 4). Mermer zemin alan içerisinde kuzey ve doğu duvarlarına kadar uzanmaktadır. Ön odanın zemin kaplamasındaki farklılıklar nedeniyle burada iki evreli bir yapılaşmanın olduğundan söz edilebilmektedir (Şahin vd., 2007: 562). Alan içerisinde keşfedilen mermer zeminin sol tarafında ise diğer bir odaya geçiş için kullanılan, düzgün kesme taşlardan yapılmış tek bir blok halindeki kapı kolonları açığa çıkartılmıştır. Bu kolonlar bu mekândan diğer bir odaya geçişi sağlayan bir kapının varlığına işaret etmektedir (Resim 5). Açığa çıkartılan kolonlar 2013 yılında restorasyon çalışmaları kapsamında usulünce yeniden ayağa kaldırılmıştır.

Restorasyon çalışmaları kapsamında yapı kompleksinin etrafında alınan tüm önlemlere rağmen kıyıda yer almasından dolayı tahrip olan ve koruma özelliğini yitiren ön oda duvarlarında da sağlamlaştırma çalışmaları yürütülmüştür (Resim 6). Buna göre kuzey duvarında yüksekliği 0,50 m uzunluğu 2,80 m ve güney duvarında yüksekliği 0,28 m uzunluğu 2,60 m olmak üzere sağlamlaşma çalışması yapılmıştır (Şahin vd., 2007: 559-572; Şahin, 2008a: 21-38; İhtiyar, 2016: 10). Liman açmasında ön odanın kuzey-güney duvar uzunluğu 4,65 m, doğu-batı duvar uzunluğu ise 5,14 m olarak ölçülmüştür. Bu çalışmalar kapsamında sağlamlaştırma çalışması yapılan bir başka alan ise Liman Yapısındaki ön oda zeminini süsleyen mozaik döşemelerdir (İhtiyar, 2016: 11). Buna göre mozaik zeminin ölçüsü 3,50 x 1,50 metredir (Resim 7). Mozaiklerde kullanılan tesseraların ölçüleri ise 01,05 ile 0,02 cm arasında değişiklik göstermektedir (Şahin, 2011: 866). Zeminde siyah, sarı, bordo, beyaz ve gri gibi renkler kullanılmıştır. Tesseralar renkli mermerlerden ve terakotadan yapılmıştır. Sarmaşık desenlerle şekillenen bantlar mozaiğin kenar boşluklarını doldurmuştur (Resim 8). Mozaik döşemenin iç kısmı dairesel motiflerin içinde bulunan içbükey dörtgen formundaki desenlerle doldurulmuştur (Şahin, 2011: 866).

1.2. Arka Oda

2006 yılındaki arkeolojik kazılarda ön mekândan başka bir odaya geçişi sağlayan kapı kolonlarının keşfedilmesinin ardından kazı çalışmaları bu yönde içe doğru genişletilmiş ve burada zemine inilerek odanın gerçek sınırlarına ulaşılmıştır (Şahin, 2008a: 27; İhtiyar, 2016: 13). Kuzey-güney yönde uzanan odanın zemini sıkıştırılmış topraktandır. Açığa çıkartılan *in situ* bir sıva parçasına göre mekânın duvarlarında, beyaz zemin üzerinde yeşil ve kırmızı boyalı freskler ile kaplanmış olduğu anlaşılmaktadır (Resim 9). Duvar sıvası hakkında önemli bir ipucu oluşturan bu bölüm restorasyonla sağlamlaştırılmıştır[2] (İhtiyar, 2006: 6). Fakat restorasyondan sonra fresk yüzeyi daha belirgin hale gelse de fazla tahrip olduğundan dolayı üzerindeki motifler anlaşılamamaktadır (İhtiyar, 2016: 13).

---

[2] Restorasyon konusundaki yardımlarından dolayı Ankara Üniversitesi Başkent Yüksek Okulu, Restorasyon-Konservasyon Programı Öğretim Üyesi Sayın Selçuk Şener ve öğrencilerine teşekkürlerimizi sunarız.

Odanın kuzeydoğusundaki genişletilen alan içerisinde ilk etapta alanın içine doğru yıkılmış durumda görülen bir duvar çöküntüsü dikkat çekmektedir. (Resim 10). Duvarın iç kısmı beyaz sıva ile kaplanmış durumdadır. Bu noktada alanın içine doğru yıkılmış haldeki tonozun alt kısmında çok sayıda çivi ve kiremit parçasına rastlanılmıştır. Özellikle burada bulunan çivilerin olasılıkla üst katın hatıllarına işaret ettiği düşünülmektedir (Şahin, 2014: 26). Bu durum tonozun altında bulunan çatı kiremitlerini de bir ölçüde açıklamaktadır (Resim 11). Çatı kiremitleri normalde tonozun üzerinde olması gerekirken burada tonozun altında yer almaktadır. Bu durum çatı kiremitleri şeklindeki kaplamanın çatıyı örtmek için değil de olasılıkla ikinci kat zeminini döşemek için kullanıldığını akla getirmektedir (İhtiyar, 2016: 14). Benzer bir durum aynı döneme tarihlenen Asar Adası'ndaki H2 açmasında *in situ* bulunan zemin kaplamasında da görülmektedir (Şahin, 2014: 26). Duvar kalıntısının altında ayrıca kül tabakası da gözlenmiştir (Resim 12). Bu bölümde dolgu toprağının üzerinde yer yer yanık izlerinin de görülmesi burada bir yangın tabakasının olabileceğini akla getirmiştir.

Bu odada kayda değer en önemli buluntu mekânın kuzeybatı duvarında bulunan iki kör nişten güneydekinin hemen altında yer alan su kuyusudur (Resim 13). Myndos Liman Yapısı kazılarında 2006 yılındaki kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkartılan bu su kaynağı, alanın fonksiyonunu ve kullanım amacını aydınlatacak en önemli unsurlardan birini oluşturmaktadır (İhtiyar, 2016: 15). Su kaynağının etrafı beşgen şeklindedir ve dikdörtgen formlu taşlarla örülmüştür. Ölçümlerde suyun, zemin seviyesinin 29 cm altından geldiği görülmüştür (İhtiyar, 2016: 15). 2006 ve 2013 yıllarında yaptırılan su analizlerinde bir miktar deniz suyu karışmış olsa da tatlı su oranı yüksek çıkmıştır[3]. Bu durum su kaynağının bir zamanlar kullanıldığına işaret etmektedir. Bu kısımda kuzey taraftaki nişin fonksiyonu bilinmese de güneydeki niş, kuyunun hemen üzerinde yer almasından dolayı su kaynağıyla bağlantılı olabileceği düşünülmektedir (Resim 14). Burada kuzeybatı duvarının hemen üzerinde 5 x 2 m ölçülerindeki sarnıçtan olasılıkla güney nişe gelen su buradaki su ihtiyacını karşılamaktaydı. Bu sistemin benzeri özellikle

[3] Kuyuda bulunan suyun analizleri Sayın Prof. Dr. Hüseyin S. Başkaya başkanlığındaki bir ekip tarafından gerçekleştirilmiştir.

İstanbul'da yer alan Ayazma yapılarında görülmektedir[4]. Su kuyusunu çevreleyen odanın duvarlarında devşirme bloklar ve moloz taşlar kullanılırken bağlayıcı malzeme olarak harç yerine çamur tercih edilmiştir. Bunun sebebi olasılıkla zayıf bir ekonominin ve maliyetin düşürülmesi olabilir (Dumankaya, 2013: 273).

Myndos Antik kentinde Liman yapısında olduğu gibi başka iki yerde daha tatlı su kaynağı bulunmaktadır (Resim 15). Bunlardan biri Pir-i Reis çeşmesi olarak adlandırılmakla beraber konum olarak liman havzasının kuzeyinde yer almaktadır (Dumankaya - Gündüz 2016: 28). Dikdörtgen planlı bir yapının içinde yer alan su kuyusunun yapılan analizlere göre tatlı su kaynağı olduğu anlaşılmıştır. Burası Piri Reis'in Kitab-ı Bahriye adlı eserindeki Gümüşlük Limanı haritasında gemilerin su ihtiyacını karşıladığı su kaynağı olarak gösterilmiştir (Dumankaya, Gündüz, 2016: 28). Bir diğer tatlı su kaynağı ise liman havzasının en iç kısmında bulunmaktadır[5]. Ancak Piri Reis'e göre (Piri Reis, 1988: 483) bu ayazmanın denize sıfır konumda yer alması nedeniyle su kaynağının tuzlu suya maruz kalmış olabileceğini ve bu sebepten dolayı içilemeyeceğini ortaya koymaktadır (Dumankaya, 2013: 272). Myndos tatlı su kaynakları ve ayazmalarıyla ilgili bu örnekler bir anlamda Liman yapısındaki su kuyusunun tesadüfen burada olmadığını açıklamaktadır.

1.3. LA-1 Odası

Myndos Liman kompleksinde su kuyusunun bulunduğu arka odanın batı kısmında kapı olduğu düşünülen bir yapının ortaya çıkmasıyla birlikte Liman Yapısında üçüncü bir odanın varlığı tespit edilmiştir (Şahin, 2014: 25). Son keşfedilen bu oda LA-1 olarak adlandırılmaktadır (Resim 16). Yapının ilk etaptaki mevcut durumuna bakıldığında kemerli üst örtünün bir bölümünün çökmüş halde olduğu anlaşılmaktadır. Kesit düzenlemesi sırasında üst örtüyü oluşturan kemerli yapının ortadan iki parçaya ayrılarak çöktüğü anlaşılmıştır. Kemer parçalarından biri diğerine göre 29 cm daha aşağıda yer almaktadır. (Resim 17). Kemer blokları Koyunbaba taşlarının kireç harcı ile birbirine bağlanması sonucu oluşturulmuştur

4 Bkz. Studios Ayazması (Karakaya 2001-2002: 36)

5 37° 3'29.08"K enleminde, 27°13'57.03"E boylamında yer almaktadır.

ve iç tarafı sıvalıdır (İhtiyar, 2016: 17). Antik Liman'a yaklaşık 5 km uzaklıktaki Koyunbaba Taş ocağından çıkarılan ve aynı isimle adlandırılan bu taşlar kolay şekil alabilmekte ve renginden dolayı güzel görünümlere sahiptir. Bu etkileşimin en güzel örnekleri Myndos Antik Kenti'nin Batı Limanı'nda da görülebilmektedir (Dumankaya, Gündüz, 2016: 3).

Odanın zemini sıkıştırılmış toprak olup batı tarafında alanı sınırlayan büyük boyutlu bloklar bulunmaktadır (Resim 18). Kuzeydoğu kısmında ise alanı sınırlayan herhangi bir duvar olmayıp denize doğru platformlarla açılmaktadır. Güneyindeki duvarların açığa çıkartılan temellerine göre, 7,35 m uzunluğunda, 3,36 m genişliğinde, mendireğin üzerine doğru devam eden bir oda söz konusudur (Şahin, 2014: 25). Mekânın içinde dağınık halde bulunan granit bloklarının altında bir insana ait kafatası bulunmuştur (Resim 19). Kafatası toprağın aşırı neminden dolayı etkili bir şekilde tahrip olmuş durumdadır. Yapılan çalışmalarda alanın farklı kısımlarında buna benzer dağınık halde bulunan insan ve hayvan kemikleri olasılıkla yaşanan afetten ve yıkımdan ileri gelmektedir (İhtiyar, 2016: 17). Öte yandan odanın *in situ* korunan güneybatı duvarlarında bulunan konservasyonu iyi olan bir sıva parçasına göre arka odadan farklı olarak beyaz kireç harcı kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır (İhtiyar, 2016: 17). Ancak bu sıvada iç odanın duvarlarından farklı olarak freskler görülmemektedir (Resim 20).

Mekânın kuzeybatı kısmındaki kesit çalışmalarında ortalama 0,40 m uzunluğunda büyük taş bloklarının kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır (İhtiyar, 2016: 19). Ancak liman açmasının batı duvarına göre bu bölüm tezat oluşturmaktadır (Resim 21). Bu nedenle bu bölümde batı duvarının özellikle güçlendirildiği ve muhtemelen bir üst kısımda bulunan su sarnıcına blokaj amaçlı olarak kullanılmış olduğu akla gelmektedir. Aynı bölümde yapılan diğer bir kesitte ise ilk bakışta üst örtünün tonozla kaplı olduğu anlaşılan yapının hemen altında çakıl, dere kumu ve kireç harçlı bir sıva ile kaplı olan bir tabakalanma karşımıza çıkmaktadır (Resim 22). Zemin seviyesine doğru kül tabakasından oluşan katman bu mekânda da karşımıza çıkmaktadır. Kül tabakası mekânın hemen hemen aynı seviyelerde arka odanın kuzeybatı kısmında da bulunduğuna bir önceki bölümde değinmiştik. Bu durum Liman Yapısında yangının alanın tamamına yayıldığını göstermektedir. (İhtiyar, 2016: 19). Yangın tabakasının

altında bulunan küçük çatı kiremidi parçalarının bulunma nedeni ise anlaşılamamıştır.

2. ARKEOLOJİK VERİLER VE BULUNTULAR

Liman açmasında üç kazı sezonu boyunca gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar sonucunda ortaya çıkan bu yapısal özelliklere göre liman kompleksi her birinin farklı fonksiyonel özellikleri olan üç bölümden oluştuğu anlaşılmaktadır. Bunlar mozaikli bir alanın olduğu Ön Oda, Ayazma olarak inşa edildiği düşünülen bir su kaynağının olduğu Arka Oda ve son olarak ön kısmı büyük boyutlu platformlarla limana doğru açılan LA-1 odasıdır. Ancak Ayazma'nın bulunduğu Liman kompleksinin hangi fonksiyonlara sahip olduğunu elbette ki alan içerisinde tespit edilen mimari parçaların yanı sıra seramik, pişmiş toprak, sikke ve cam gibi küçük buluntular açığa çıkarmıştır.

2.1. Mimari Parçalar

Liman yapısında buluntu yoğunluğu olarak mimari parçalar ön plana çıkmaktadır. Bu mimari parçalar özellikle ön mekândan arka mekâna geçişi sağlayan girişin eşiğinde ve Arka Oda denilen bölümde dağınık şekilde ele geçmiştir. Bu kısımda yivli balustrat parçaları ve kapı kolonlarına ait sövelerin yanı sıra (Resim 23) çok sayıda sütun başlığı, sütun gövdesi, kaide parçaları ve mimari levhalar (Resim 24) bulunmuştur (İhtiyar, 2016: 10). Ancak ele geçen mimari parçalar arasında belki de alanın en önemli buluntuları üzeri haç motifli mermer levhalardır. Haç motifli bu plakalar Arka Oda'da yer alan su kuyusunun içerisinde dinsel içerikli herhangi bir buluntuya rastlanılmamasına rağmen alanın işlevine ışık tutacak en önemli arkeolojik verileri oluşturmaktadır (İhtiyar, 2016: 11). Tüm bunlar alanın dini fonksiyonunu aydınlatacak deliller arasında olmakla birlikte bir nevi su kaynağının burada ne amaçla inşa edildiğine de işaret etmektedir. Bunların çoğu ölçü ve boyutlarının yanı sıra stil olarak da yakın benzerlik göstermektedirler. Ayrıca mimari bloklar bütüncül olarak ele alındığında mekânın nasıl kaplandığı daha iyi anlaşılmaktadır. Ancak Ön ve Arka Odada karşımıza çıkan birçoğu haç motifli mermer plakaya LA-1 odasında rastlanmamış olması bu odanın, su kaynağının bulunduğu arka odanın aksine doğrudan ibadetle ilgili bir fonksiyonunun bulunmadığını ve sadece iç odaya

geçiş amacıyla kullanılmış olabileceğini göstermektedir (İhtiyar, 2016: 17).

2.2. Seramik ve Pişmiş Toprak Eserler

Malzeme kontekstinin bir başka bölümünü ele geçen seramik ve pişmiş toprak eserler oluşturmaktadır (Resim 25). Malzemeler arasında bir adet Erken Orta Çağ amphora parçası, iki adet kandil parçası, bir adet Geç Roma Dönemi tabak parçası ve bir de Geç Helenistik Döneme tarihlenen kâse ağız parçası bulunmaktadır (İhtiyar, 2016: 30). Pişmiş toprak malzemeler dönemsel açıdan çok geniş bir zaman dilimine yayılmaktadır. Bunlardan özellikle Erken Bizans Dönemine tarihlenen tek parça halindeki bir kandil parçası burasının bir kült amaçlı kullanımına dikkat çekmesi bakımından kayda değerdir. Kandilin tondosunda dört kolu birbirine eşit olan Yunan Haçı bulunmaktadır. Bu tip haç motifli kandil parçalarının benzerlerine 2012 yılı Asar Adası kazılarında D2c açmasında da rastlanmıştır (Şahin, 2013: 403). Üzerinde bir haç motifi yer alan bu kandil parçası, haç motifli diğer mermer parçalar ile birlikte düşünüldüğünde yapının hangi amaçla kullanıldığını anlamak için önemli bir dayanak noktasını oluşturmaktadır (İhtiyar, 2006: 13). Aynı zamanda erken dönemlere tarihlenen bu küçük buluntulara göre mekânın Geç Helenistik Dönemden Erken Bizans Çağına kadar kullanıldığını söylemek mümkündür. Ancak erken ve geç dönem malzemelerinin bir arada olması burada bir stratigrafiden söz edemeyeceğimizi de göstermektedir (İhtiyar, 2006: 31). Bunların yanı sıra arka oda bölümünde keşfedilen pişmiş toprak çatı kiremitleri yer almaktadır. Çatı kiremitleri düz ve bombeli olarak iki farklı forma sahiptir. Bu malzemelerin üst yapı örtüsünde kullanıldığı anlaşılmaktadır (Resim 26).

2.3. Cam Buluntular

Liman Yapısının Erken Bizans evresine tarihlenen bir başka malzeme çeşidini ise ağırlıklı olarak LA-1 açmasında ortaya çıkartılan cam eserler oluşturmaktadır (Resim 27). Bunlar arasında; kandil-kadeh kaideleri, pencere cam parçaları, kâse ağız parçaları ve bir adet şişeye ait dip parçası yer almaktadır (Şahin, 2014: 25). Malzemelerin tümü açık sarımsı, açık mavi veya yeşil renk cam hamuru özelliktedir. Cam parçalarının üzerinde herhangi bir betim yer almamakla birlikte yer

yer kesik izleri görülmektedir. Kadeh parçalarında küresel kaide kısımlarının üstü ise kırık durumdadır (Şahin, 2014: 27). Bu tip cam malzemelerden yapılan kandil ve kadehlerin dini ayinlerde sıkça kullanıldığı bilinmektedir (Öretmen, 1997: 203). Bunun ötesinde cam malzemenin yoğun olduğu bu kısmın bir yerel atölye veya fırın olup olmadığı merak konusudur. Asar Adası'nda yapılan çalışmalarda da sıkça karşılaşılan cam cüruflar, pencere camları ve kadeh-kandil parçaları burada bir cam üretim yapıldığının kanıtları arasında gösterilebilir (Şahin, 2014: 29). Bu malzeme türünde pencere camları ve kandil-kadeh tipindeki cam buluntular Asar Adası'nda ele geçen buluntular ile dönemsel açıdan paralellik gösterir ve ağırlıklı olarak Erken Bizans Dönemi'ne tarihlendirilebilir (Özet, 2015: 11-16). Diğerlerine göre bir yüzyıl daha geç dönem özelliği gösteren ince uçlu şişe dip parçası MS 7. yüzyıla tarihlense de (Saldern, 1980: 73) bunların yarımada üzerinde yer alan Ayazma yapısına ait olduğu şüphe götürmezdir.

2.4. Sikkeler

Liman Yapısı'nda bulunan arkeolojik malzemenin son kısmını ise sikkeler oluşturur. Burada ele geçen sikkelerin tamamı bronzdur (Resim 28). Sikkeler genellikle İmparator Heraclius (MS 610-641) ve II. Constans (MS 641– 668) dönemlerine yani yaklaşık olarak MS 7. yüzyıla tarihlenmektedir (Gierson, 1993: Plate XXVI, No. 61d; Plate XII, no. 96). Kentin bu dönemdeki hareketliliğini ele geçen bu sikkeler kanıtlamaktadır. Myndos Liman Yapısı yerleşim stratigrafisine göre en geç dönem örneğini MS 12-14. yüzyıllarına tarihlenen ve üzerinde bir haç bulunan potent veya anonim diyebileceğimiz haçlı sikkesi bulunmaktadır (İhtiyar, 2016: 30). Üzerindeki lejantın belirgin olmaması tarihlendirmeyi zorlaştırsa da bu tip haçlı sikkelerin Aphrodisias antik kenti kazı çalışmalarında ele geçen benzer örneklerine göre MS 12. ve 14. yüzyıl aralığına tarihlendiği tespit edilmiştir[6]. Ancak buluntu kontekstine göre 7. yüzyıl ile 14. yüzyıl arasında başka bir arkeolojik buluntuya rastlanılmamış olması bu sikkenin Liman Yapısına farklı sebeplerden dolayı taşınmış olabileceğini de akla getirmektedir (İhtiyar, 2016: 29). Bu nedenler arasında bölgede gerçekleşen sarsıcı depremler ve diğer doğa olayları

[6] Myndos Liman Yapısında ele geçen sikkeler hakkındaki değerlendirmeleri için Doç. Dr. Ahmet Tolga Tek'e teşekkürlerimizi sunarız.

gösterilebilir ve buna bağlı olarak da sikkenin buraya taşınmış olabileceği düşünülebilir.

DEĞERLENDİRMELER VE SONUÇ

Bilimsel kazılar ve araştırmalar sonucunda ortaya çıkan Myndos Antik Kenti'ndeki Liman Yapısı'na ve Ayazma olduğu düşünülen su kuyusuna yönelik düşünceler, alanda ele geçen arkeolojik materyallerin değerlendirilmesi sonucu netlik kazanmıştır. Bu noktada mozaik döşemeli Ön Oda, alanın tarihine ışık tutmakla birlikte Arka Oda'da bulunan ve ayazma olduğu düşünülen su kaynağının dönemini de aydınlatmaktadır. Ön Oda'daki mozaik kaplama sarmaşık desenlerin bulunduğu bantlarla çevrelenmiş ve iç kısmı değişik renkteki tesseralar ile oluşturulan dört yapraklı çiçek motifleriyle bezenmiştir (Şahin, 2011: 868; İhtiyar, 2016: 23). Bu stilistik özellikleri ile karşılaştırılabilecek örnekler arasında yer alan Torba Villası'nın doğusunda Bodrum Sualtı Müzesi tarafından bulunan mozaik, Liman Yapısı mozaikleri için oldukça önemlidir (Resim 29). MS Geç 5. yüzyıla tarihlendirilen yapıda benzer şekilde içbükey kare ve sarmaşık desenler kullanılmıştır (Özet, 2008: 40; Şahin, 2011: 866). Aynı yüzyıla tarihlenen bir diğer mozaik Sardes'teki bir Sinagogda yer almaktadır. Sinagogun özellikle atriumunda 14 numaralı kısımda içbükey dörtgen ya da dört kollu çiçek diyebileceğimiz bir motif ile süslenmiştir (Tok, 2011: 143). Benzer desenleri Kos Adası'nda da görmekteyiz. Villada çıkartılan Kos Tykhe mozaikleri Geç Antik Döneme yani MS 6. yüzyılın ortalarına tarihlendirilmektedir (Brouscari, 1997: 65). Mozaiğin 4. panosunda içbükey dörtgenler sarmaşık kıvrımlarıyla çevrilmiştir. Yapısal özellikler diğer Kos mozaiklerindeki gibi MS 5. yüzyılın ikinci yarısına işaret eder ve bunlar Liman Yapısı'ndaki mozaikler ile hemen hemen aynı döneme tarihlendir (Şahin, 2011: 867). Sonuç olarak, yapılan karşılaştırmalara göre Liman mozaikleri, stil ve motif özellikleri açısından Torba, Kos ve Sardes mozaikleri ile benzer işçilik taşımaktadır ve bunlar bütünüyle aynı dönemin ürünüdür (İhtiyar, 2016: 24). Buna göre Liman Yapısındaki ilk evrenin MS yaklaşık Geç 5. ve Erken 6. yüzyıla tarihlenebileceği söylenebilir. Bu noktada MS 7. yüzyıldan itibaren bölgenin Arap istilalarına maruz kalmasından dolayı Myndos Antik Kenti'ndeki anıtsal yapıların da bu yıkımdan nasibini aldığı ve daha sonra yeniden inşa edildiğini hatırlatmakta fayda vardır. Bu nedenden dolayı bu yapıların birçoğu Myndos Ayazması gibi iki evreli bir yapıya sahiptir (Şahin vd., 2007: 562).

Liman Yapısına yakın bir konumda yer alan Asar Adası'nda 2009 yılında gerçekleştirilen kazılarda, kule açmasında bir yapının temellerinde MS 6. yüzyıla tarihlenen bir mozaik zemine rastlanmıştır (Şahin, 2010: 155). Daha sonraki çalışmalarda mozaik üzerinde geç dönem duvarları ortaya çıkarılmış ve bu duvarların altında döşemenin devam ettiği gözlenmiştir (Şahin, 2011: 871). Burada mozaik zemini diklemesine kesen bu duvarlar ikinci bir yapım aşamasını göstermektedir (Şahin, 2011: 869). Bu durum Liman Yapısı'ndaki iki evreli yapılaşma olgusunu destekleyici nitelikte olması bakımından önem taşımaktadır.

Myndos Liman Yapısı'ndaki araştırma kazılarında ele geçen arkeolojik buluntuların ise Erken Hristiyanlık Dönemi'ndeki birçok kilise ve şapelde mevcut olan malzemelerin bir bütünü olduğu anlaşılmıştır. Bunlardan özellikle üzeri eşkenar çizgilerle çevrelenmiş kaplama levhaları, üzeri haç motifli birçok mermer plaka ve tondosunda haç motifi bulunan kandil parçası (Resim 30) bir bütün olarak düşünüldüğünde aynı mekânda bulunan tatlı su kaynağının kutsal bir amaca hizmet ettiğine yönelik çıkarımlarını desteklemektedir (İhtiyar, 2016: 20). Yapı duvarlarının iç ve dış cephe kaplamasında kilise ve şapellerde sıkça kullanılan boyalı freskler ve dini ayinlerde sıkça kullanılan kandil-kadeh gibi buluntular da mekânın dini fonksiyonunu desteklemektedir (Şahin, 2014: 19-44). Zira İstanbul Ayazmaları ile ilgili kapsamlı bir çalışması olan Aynur Öretmen, müstakil yapı Ayazmalarda en çok kullanılan döşeme malzemesinin mozaik kaplama olduğunu, duvar ve tavan malzemelerinin ise sıva üzeri boya olduğunu tespit etmiştir. (Öretmen, 1997: 202). Ayazma yapısına ait bütün bu malzemelerin tarihi de Ön Oda mozaikleri ile tarihsel olarak örtüşmektedir. Dolayısıyla Myndos Ayazması alanın ilk evresinde inşa edilmiş olduğu ve aynı yüzyıllara tarihlenen mimari parçalar da bu yapı birimine ait olduğu söylenebilir (İhtiyar, 2016: 25).

Alanın dini fonksiyonuna ışık tutacak en önemli gelişmelerden biri de Liman Yapısı'nın hemen yakınındaki Asar/Tavşan Adası'nda F5A olarak adlandırılan açmada keşfedilen iki adet hacı pulu ve bir adet ekmek mührüdür. Bu liturjik objeler Hristiyan hacıların, hac yolculukları sırasında Asar Adası'ndaki kutsal azizlere dua etmek için uğradıklarını kuvvetlendiren önemli buluntulardır (Resim 31). Ortadaki figür diğerlerine göre daha uzundur ve halesindeki haç seçilmektedir ki, bu da figürün Hz. İsa olduğunu gösterir (Şahin, Tok,

2012: 12). Bir diğer önemli dinsel obje ise ekmek mühür kalıbıdır. Ekmek mühür kalıbının merkezinde baş hizası hale içerisinde, ayakta üç adet figür bulunmaktadır. Ortadaki figür ellerini göğsünde kavuşturmuş ve haç tutmaktadır. Büyük olasılıkla bu haç, figürün Martyr olduğunu göstermektedir (Şahin, Tok, 2012: 11). Bu konu ile ilgili yapılan değerlendirmelerde ekmek mühür kalıbı ve hacı pulları üzerindeki betimlerin din için şehit edilen aziz ve azizelere ait olduğu ve bu objelerin ökarist[7] törenlerinde kullanıldığı tespit edilmiştir (Şahin, Tok, 2012: 12). Adanın mimari örüntüsünü daha anlamlı kılan bu buluntular Erken Bizans Döneminde Asar Adası'nın bir kült merkezi olarak kullanıldığına ve bir tür Martyrium işlevi gördüğüne işaret etmektedir. Bu açıdan bakıldığında Myndos Ayazması'nın Asar Adası'ndaki Martyrium ile ilintili olduğu kuvvetle muhtemeldir (İhtiyar, 2016: 21). Çünkü Ayazma yapıları çoğu zaman din için şehit edilen aziz ve azizelere atfedilmişlerdir. Yapının plansal özelliklerine yönelik bir diğer önemli husus ise kutsal olduğuna inanılan bu yapının inşa aşamasındaki yönelimidir. Hristiyanlık dünyasında kilise ve şapel gibi önemli dini mekânlar doğu-batı uzantılı olarak inşa edildiği bilinmektedir. Burada ise inşa edilen dini mekân kuzey-güney uzantılıdır. Bu açıdan bakıldığında bu yapının inşasında, herhangi bir yöneliş zorunluluğu olmayan Ayazma yapısı olarak inşa edilmiş olduğu düşüncesini desteklemektedir.

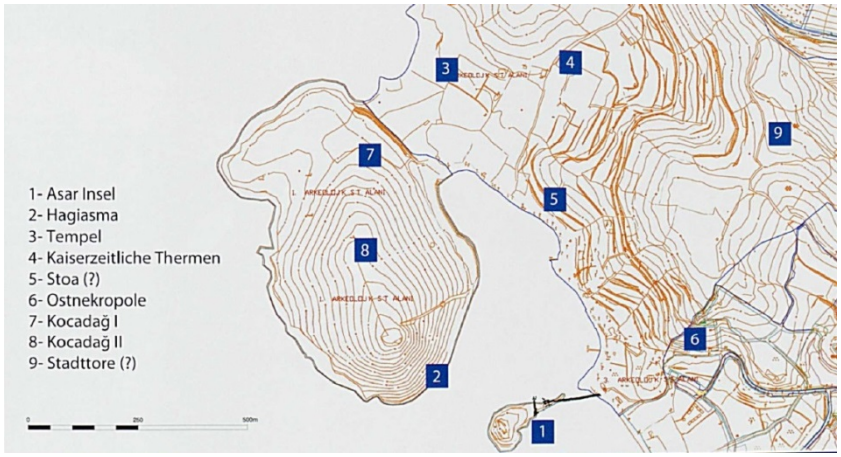
Liman Yapısı'nın ikinci evresine ise LA-1 odasında ortaya çıkartılan 12-14. yüzyılları arasına tarihlenen bir Geç Bizans sikkesi ışık tutar. Buna göre Myndos Liman Yapısı bu tarihe kadar iskan görmüş ve olasılıkla bu sikkenin en son tarihinde terk edilmiştir (İhtiyar, 2016: 33). Genel olarak mermer buluntular, sikkeler ve cam eserler dikkate alındığında, Liman Yapısı'nın Geç Antik Çağ'dan Geç Bizans Dönemi'ne kadar yerleşim gördüğü anlaşılmaktadır. Yapılan değerlendirme sonuçlarına göre, Liman Yapısı'nın bir bölümünü oluşturan Arka Oda'daki su kuyusunun ise Erken Bizans Dönemi'nde Asar Adası'ndaki Martryium ile ilintili olan bir Ayazma yapısı olarak inşa edilmiş olduğu anlaşılmıştır (Resim 32). Bu çalışma neticesinde Myndos Liman Yapısı ve Ayazması'nın tarihsel açıdan toplu bir değerlendirmesi yapılmış ve yapı hakkındaki sorulara yanıt

---

7 Ökarist; Yunanca şükran anlamına gelmektedir. Aynı zamanda bir kalabalığın paylaşma ayini veya tanrının ziyafeti demektir (Mercangöz vd., 2004: 43)

aranmıştır. Böylelikle bu makale, Antik Liman Yapıları ve Ayazmalar üzerine ileride yapılacak olan çalışmalara da ışık tutması bakımından önem arz etmiş olacaktır.

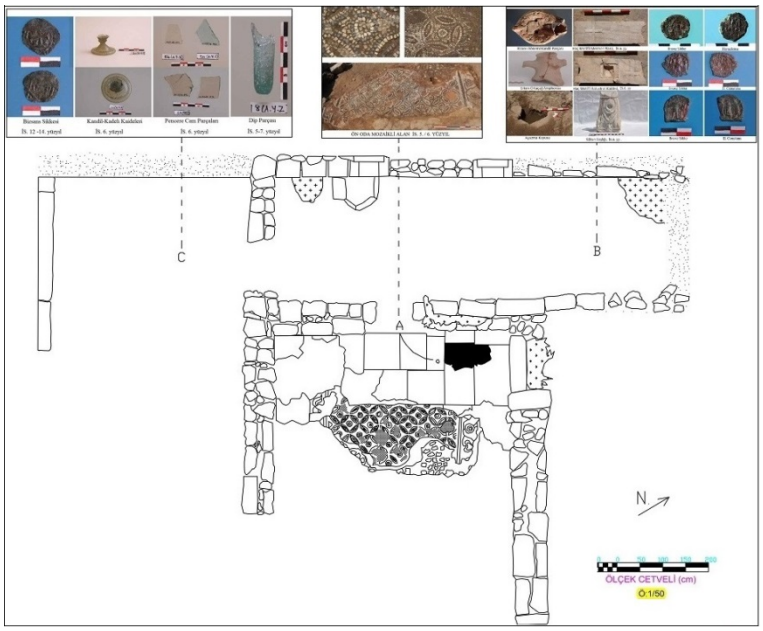
RESİMLER

Resim 1 - Myndos Ayazması Konumu (Şahin, Seifert, 2014: 46, Abb.1)

Resim 2 - Myndos Liman Yapısının Kazıdan Önceki Durumu (Şahin, 2011: 866, Fig. 2)

Resim 3 - Liman Yapısı Mimari Konteksti İçinde Buluntular (Yazar)

Resim 4 - Kuzeybatı ve Doğu Duvarlarına kadar devam eden Mermer Zemin (Myndos Kazı Arşivi)

Resim 5 - Açığa Çıkartılan Kapı Kolonları (Gündüz, 2008: 84, Resim 45)

Resim 6 - Restorasyonundan Sonra Ön Oda Duvarları (İhtiyar, 2016: 89, Levha 8/B)

Resim 7 - Restorasyondan Sonra Mozaikli Alan (Şahin, 2011: 886, Fig. 3)

Resim 8 - İki Yapılı Evreye İşaret Eden Mozaik ve Mermer Döşeme Detayları (Myndos Kazı Arşivi)

Resim 9 - Güneydoğu Duvarda Korunan Fresk. Restorasyondan Sonra. (Myndos Kazı Arşivi)

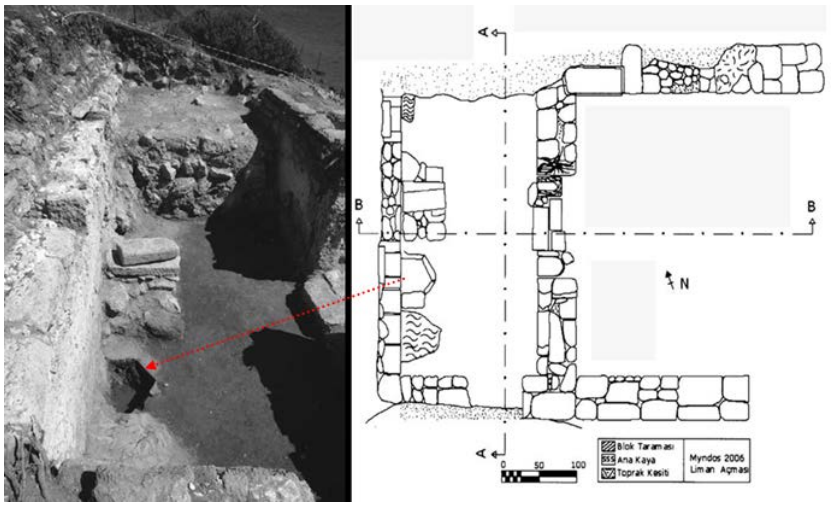
Resim 10 - Arka oda içindeki Duvar Çöküntüsü (Şahin, 2014: 43, Resim 10)

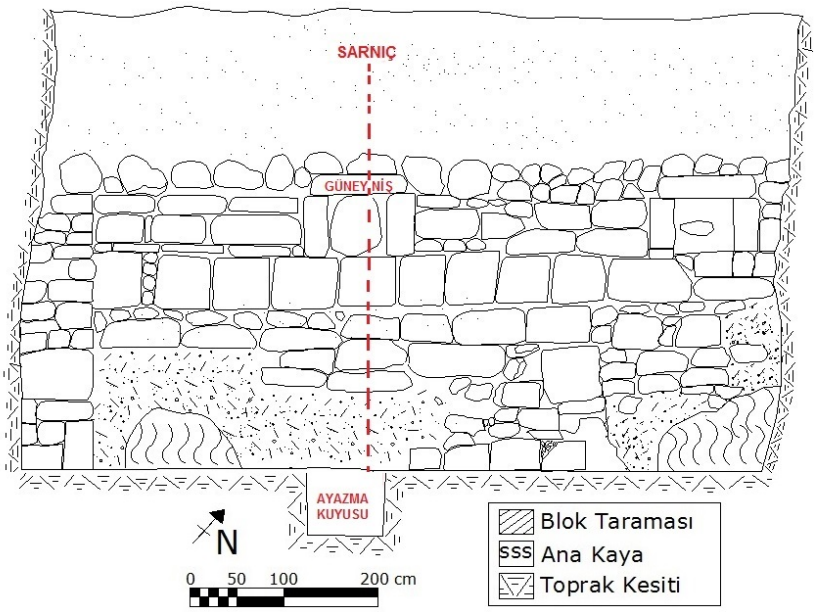
Resim 11 - Arka Oda Zemin Döşemesine Ait Parçalar (2013 Myndos Kazı Arşivi)

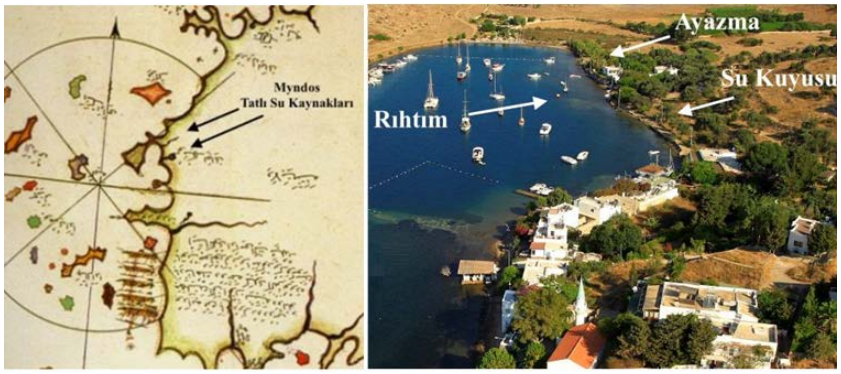
Resim 12 - Arka Oda Yanık Tabakası (2013 Myndos Kazı Arşivi)

Resim 13 - Arka Oda ve Su Kuyusu (Şahin vd., 2008a: 32, Plan 2)

Resim 14 - Ayazma Kuyusu ve Güney Niş **–** Çizim (İhtiyar, 2016: 76, Plan 3)

Resim 15 - Pir-i Reis Haritasındaki Myndos Tatlı Su Kaynaklarının Konumu (Dumankaya, Gündüz 2016: 28, Resim 48-50)

Resim 16 - 2006 Arka Oda Batı Duvarında Keşfedilen Kapı Girişi (İhtiyar, 2016: 94, Levha 13)

Resim 17 - LA-1 Açması Kemerli Üst Yapı (İhtiyar, 2016: 98, Levha 17)

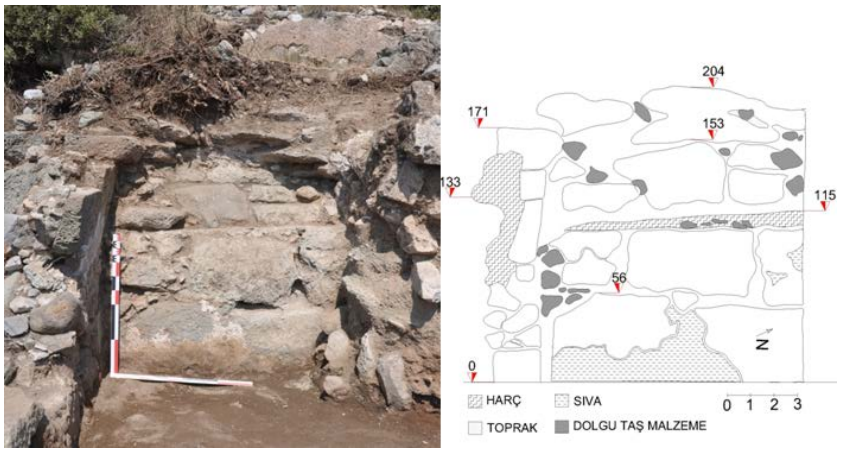
Resim 18 - LA-1 Odası Kuzeybatıdan Görünüş (2013 Myndos Kazı Arşivi)

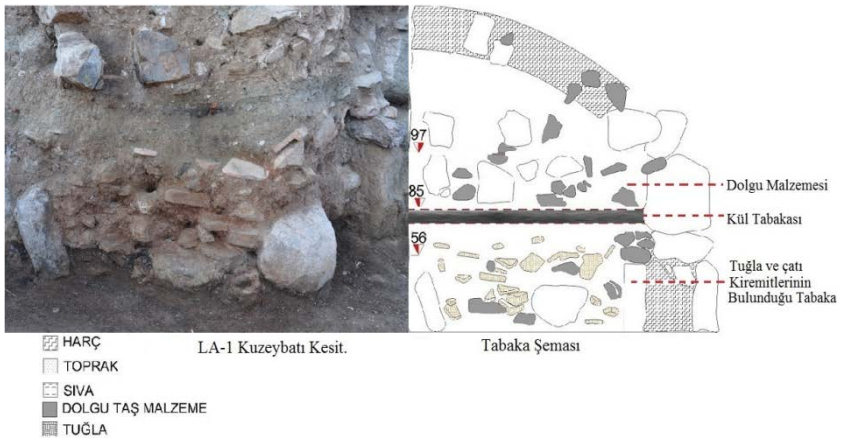
Resim 19 - LA-1 Bir İnsana Ait Kafatası (İhtiyar, 2016: 99, Levha 18/B)

Resim 20 - LA-1 Güneybatı Duvardaki Sıva. Restorasyondan Sonra (İhtiyar, 2016: 100, Levha 19/A)

Resim 21 - Su Sarnıcına Blokaj Amaçlı Oluşturulan Taş Bloklar ve Çizimi (İhtiyar, 2016: 100, Levha 19/B)

Resim 22 - LA-1 Kuzeybatı Kesit ve Tabaka Şeması (İhtiyar, 2016: 101, Levha 20)

Resim 23 - Arka Oda Mermer Buluntuları - I (Myndos Taş Eser Kataloğu)

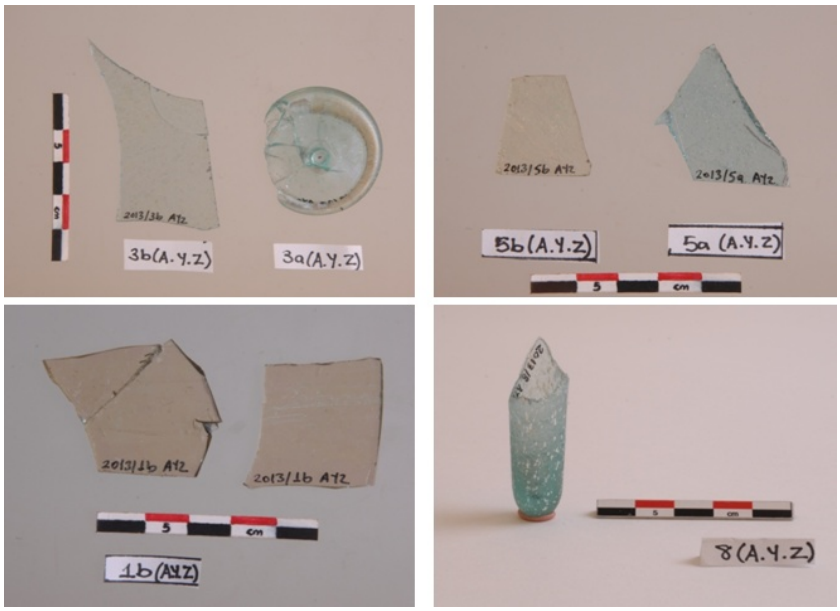
Resim 24 - Arka Oda Mermer Buluntuları – II (Myndos Taş Eser Kataloğu)

Resim 25 - Arka Oda ve LA-1 Odası Seramik Buluntuları (İhtiyar, 2016: Kat. No: PT 1-5)

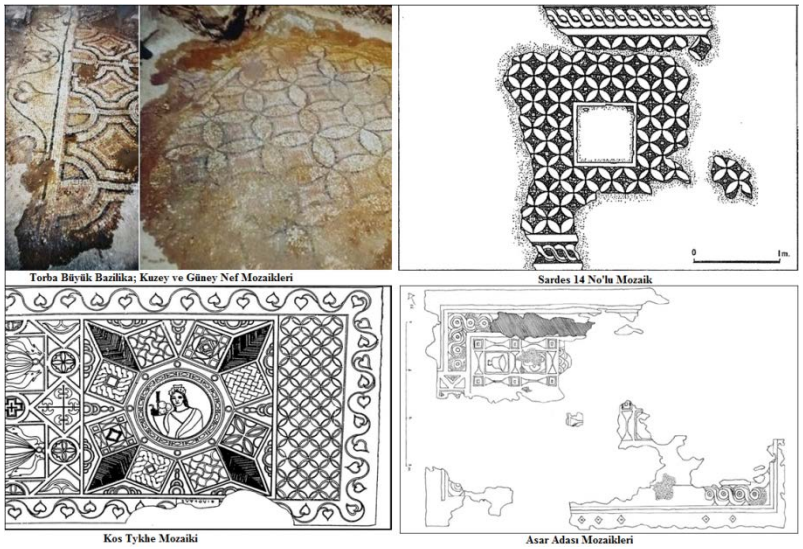
Resim 26 - Üst Yapı Örtüsüne Ait Kiremit Parçası (2013 Myndos Kazı Arşivi)

Resim 27 - LA-1 Cam Buluntuları 2013 (İhtiyar, 2016: Kat. No: CE 5-10)

Resim 28 - Liman Açması; Bizans Sikkeleri (İhtiyar, 2016: Kat. No. SE 1-5)

Resim 29 - Liman Mozaikleri Karşılaştırma Örnekleri (Brouscari, 1997: 68, Fig. 3; Özet, 2008: Fig. 42- 44; Tok 2011: 135, Şek. 10; Şahin, Tok, 2012: 12, Şekil 3)

Resim 30 - Liman Yapısı Haç Motifli Buluntular (Myndos Kazı Arşivi 2006-2013)

Resim 31 - Asar Adası Hacı Pulu ve Ekmek Mühür Kalıbı (Şahin, Tok, 2012: 13, Şekil 4)

Resim 32 - Liman Yapısı: Ayazma Genel Görünüş 2013 (Myndos Kazı Arşivi)

KAYNAKÇA

Brouscari, Ersi (1997). "The Tyche of Cos on a Mosaic from a Late Antique House in Cos", Isager, S.; Poulsen B. (Eds.). *Halicarnassian Studies*, 2, Odense, 65–77.

Dumankaya, Oktay (2013). "Myndos Antik Kenti'nde Su Temini", Yardımcı N. (Ed.). *3. Uluslararası Bursa Su Kongresi ve Sergisi*, Bursa, 270-276.

Dumankaya, Oktay (2015). "Koyunbaba Ancient Stone Quarry Dock", *International Journal of Environment and Geoinformatics,* 2(3), 40-48.

Dumankaya, Oktay; Gündüz, Serkan (2016). "Myndos Antik Kenti'nin Doğu Limanı ve Yapıları", Şahin, Derya (Ed.). *Myndos Araştırmaları –I Myndos Studies –I*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 9-34.

Dumankaya, Oktay; Gündüz, Serkan (2016). "Myndos Sualtı Araştırmalarında Yeni Bir Keşif: Batı Limanı", *Myndos Araştırmaları –I Myndos Studies –I*, Derya Şahin (Ed.), Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 1-8.

Gierson, Philip (1993). Byzantine Coins 2. 1, A. R. Bellinger - P. Grierson (Eds.). DOC, Washington.

Gündüz, Serkan (2008). "Antik Limanlar Işığında Myndos Limanı ve Liman Yapıları", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

İhtiyar, Metehan (2016). "Myndos Ayazması", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Karakaya, Enis (1991). "Ayazmalar", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 4 (TDV), 229-230.

Karakaya, Enis (1993). "Ayazma", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, 172-174.

Karakaya, Enis (2001-2002). "Bizans Ayazmaları (Bir Deneme)", *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi,* 16, 35-45.

Mercangöz, Zeynep (2004). "Ortaçağda Hristiyanlık İnancında Ökaristi ve Sanattaki Yansımaları: Bizans Sanatında Ökaristi Sembolleri", *Sanat ve İnanç,* 2, 43-52.

Öretmen, Aynur (1997). "İstanbul'un Ayazmaları ve Balıklı Ayazma", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Özet, Aykut (2008). "Excavation in the Torba Manastary", V. Pedersen (Ed.). *Halicarnassian Studies*, Odense, 9-42.

Özet, Aynur (2015). "Myndos Asar Adası Cam Buluntuları I 2009-2014", *Myndos Araştırmaları / MyndosStudien Band I*, Bursa.

Piri Reis (1988) Kitab-ı Bahriye, E. Z. Ökte (Ed.). İstanbul Araştırma Merkez Yayınları, 2. Cilt, İstanbul.

Saldern, Axel v. (1980*). Ancient and Byzantine Glass from Sardis.* Harward University Press Cambridge, London.

Şahin, Derya (2011). "Myndos Mosaics", M. Şahin (Ed.). *XI. Uluslararası Antik Mozaik Sempozyumu*, İstanbul, 865-872.

Şahin, Derya; Tok, Emine (2012). "Myndos Asar / Tavşan Adası Ekmek Mühür Kalıbı ve Hacı Pulları". *TÜBA-KED*, 10/2012, 9-19.

Şahin, Mustafa; Şahin, Derya; Aslan, Erdoğan; Gündüz, Serkan (2007). "2005 Yılı Myndos Kazısı", *28. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt*, Dösimm Basımevi, Ankara, 559-572.

Şahin, Mustafa (2008a). "2006 Yılı Myndos Kazısı", *29. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt*, Dösimm Basımevi, Ankara, 21-38.

Şahin, Mustafa; Gündüz, Serkan; Aslan, Erdoğan (2008b). "Myndos Sualtı Araştırmaları - 2006", *25. Araştırma Sonuçları Toplantısı 1. Cilt*, Ankara, 1-10.

Şahin, Mustafa (2011). "Myndos Kazıları - 2009", *32. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt*, Ankara: Allame Tanıtım ve Matbaacılık Hizmetleri, 154-175.

Şahin, Mustafa (2013). "Myndos Kazısı – 2012", *35. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt*, Muğla, 400-417.

Şahin, Mustafa (2014). "Myndos Kazısı – 2013", *36. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt,* Ankara: Dösimm Basımevi, 19-44.

Şahin, Mustafa; Seifert, Martina (2014), "Myndos – Eine Karische Hafenstadt". *Antike Welt*, 6/2014, 46-56.

Tok, Emine (2001). "Erken Bizans Dönemi Zemin Mozaiklerine Sardes Örneğinde Bir Bakış". *Sanat Tarihi Dergisi XI*, Ege Üniversitesi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 135-159.

SUMMARY

The opinions about the water-well, which is thought to be Hagiasma in Myndos Harbor Structure, have been clarified as a result of scientific excavations and researches. At this point, the anterior room with mosaic floor sheds light on the history of the area, as well as the period of the water-source in the back room, which is thought to be a holy-spring. Due to the marble coating on the mosaic, it is thought to be two-phase construction in the anterior room. The mosaic covering in the anterior room gives a clue about the construction date of the hagiasma. The mosaic pavement is surrounded by bands with ivy patterns and the interior is decorated with four flower motifs created with tesserae of different colors. In the inner part of the pavement, a design that is formed with concave squares filled by circular motives is to be found. Among the comparable instances in terms of these stylistic features of the Myndos Mosaics, there are some examples such as mosaics of Torba Villa, mosaics on the island of Kos and mosaics covering in the Atrium of a Synagogue in Sardes. It is possible to find a parallel for the concave square design surrounded with ivy scroll among these comparison instances and we can say that the motifs of the Kos, Torba, Sardes and Myndos mosaics belong to the same repertoire. As a consequence, these mosaics might have been produced by same workshop in late 5th or early 6th centuries and we can be said that the first phase in the Harbor Structure can be dated to the same periods.

Architectural fragments and other small finds uncovered during research excavations in the Myndos Harbor structure were revealed to be part of the materials in many churches and chapels of the Early Christian period. Among them includes especially a wide range of marble fragments, some of which carrying crosses used in the entrance of the room. In addition, numerous plaster pieces with frescos were found especially in the south-east of the wall, during the excavations. Due to the freshwater in the back room and cross-depicted fragments found in the same area, it is thought that the place was built as a hagiasma.

One of the most important developments that sheds light on the religious function of this area is the pilgirm token and the bread stamp. As a result of the evaluations, it is came out that the descriptions on the bread stamp mold and the pilgrim tokens belonged to the saints martyrized for religion. These findings indicate that the island was used a martyrium as a cult center during the Early Byzantine Period. When viewed from this aspect, it is possible to tougth that Myndos Hagiasma have associated with the Martyrium where located at Asar Island. Because hagiasmas structures have been often attributed to Saints and Aves who were martyred for their religion.

On the other hand, a late Byzantine coin dating to the 12th-14th century unearthed in the room LA-1 sheds light on the second phase of the Harbor Structure. Accordingly, the Myndos Harbor Structure was settled until this date and it was probably abandoned on the last date of this coin. Considering the dating of marble finds, coins and glass works as a whole, it is understood that the Harbor settlement was inhabited from the Late Antiquity to the Late Byzantine Period. According to all these evaluations made, the water-well in the back room was built as a hagiasma in the Early Byzantine Period associated with the Martryium in Asar Island, and it is determined that it was a part of the Harbor settlement.